

Prof. Dr. İlhan Helvacı

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Borçlar Hukuku - Genel Hükümler - 11. Hafta - 2. Ders - 04.01.2024

Temsil

Kanuni Temsil - İradî Temsil Ayrımı

Burada da çeşitli ayrımlarla yola çıkmakta fayda var. Özellikle geçen sene size öğrettiğimiz kavramları hatırlatarak ilerlemekte fayda var. Borçlar Kanunumuz, 40. maddesinden başlayarak iradi temsili düzenliyor.

Siz geçen seneki derslerde kanuni temsili öğrendiniz. Örneğin anne ve baba çocuğun kanuni temsilcisidir dedik. Anne ve baba, velayet hakları çerçevesinde çocuğun kanuni temsilcisidir dedik. Bir kişi mahkeme kararıyla kısıtlanabiliyor ve kısıtlandığında ona vasi atanıyor dedik. Vasi de bir kanuni temsilcidir dedik. Değil mi? Şimdi gördüğünüz gibi temsil yetkisi kanundan doğduğunda kanuni temsilden bahsediyoruz, yasal temsilden bahsediyoruz. Kendine özgü kurallara tabidir. Geçen sene anlattık.

Kanuni temsilin içerisinde şu ayrımı yapmak mümkündür. Evlilik içinde doğan çocuk, doğar doğmaz anne ve babasına velayetine tabidir. Anne ve babası onun kanuni temsilcisidir. Bu durum kendiliğinden ortaya çıkar. Vasinin kanuni temsil yetkisi ise mahkeme kararı ile ortaya çıkar. Ama bu ayrımın bizim için şu anda vurguladığımız husus (iradi temsil - kanuni temsil farkı) açısından bir önemi yoktur diyebiliriz.

Temsil yetkisi temsil olunanın iradesinden kaynaklanıyorsa o zaman iradi temsilden söz ediyoruz.

Kısacası, temsil yetkisi kanundan kaynaklanabilir, temsil yetkisi temsil olunanın iradesinden kaynaklanabilir. Biz bu derste iradi temsili ele alacağız.

Tüzel Kişilerin “Temsili” (!)

Biz geçen seneki derslerde size bir de tüzel kişilerin “temsilden” söz ettik. Acaba tüzel kişilerin temsili şu anda bahsettiğimiz temsille bağlantılı mı? Hayır değil. Çünkü örneğin bir derneğin yönetim kurulu, tüzel kişiyi temsil eder diyoruz ama o temsil aslında hangi anlamda kullanılan bir ifade? Tüzel kişinin organları, örneğin derneğin yönetim kurulu, o tüzel kişinin iradesini açıklar. Organların iradesi tüzel kişinin iradesidir diyoruz.

Medeni Kanun 85. maddesinde şöyle söylüyor:

“Yönetim kurulu, derneğin yürütme ve temsil organıdır; bu görevini kanuna ve dernek tüzüğüne uygun olarak yerine getirir. ...”

Tüzel kişinin temsili bizim şimdi çalışacağımız temsil değil. Çünkü tüzel kişilerde organlarının irade beyanı kimin irade beyanı olarak nitelendiriliyor? Tüzel kişinin irade beyanı

bu sözleşmeden doğan haklar ve borçlar kime ait? Temsilciye mi ait yoksa temsil olunana mı ait? Bu sözleşmeden doğan bütün haklar ve borçlar doğrudan doğruya temsil olunana aittir.

Bakınız Borçlar Kanunu'nun neresindeyiz? 40. maddesindeyiz, kenar başlıklardan gelin:

"H. Temsil

I. Yetkili temsil.

1. Genel olarak.

a. Temsilin hükmü.

Madde 40.

"Yetkili bir temsilci tarafından bir başkası adına ve hesabına ..."

Dikkat ben öğrenci olsam altını çizerim, temsilci temsil olunan adına ve hesabına hareket ediyor. Doktrinde temsilcinin temsil olunan adına hareket etmesi yeterlidir görüşü hâkim. Ama kanundaki ifade de böyle. Ben de bu ifadeye sadık kalarak anlatacağım.

Temsilci kendi adına hareket etse sözleşmeden doğan hak ve borçlar kime ait olacak? Söyleyin. Temsilci kendi adına hareket etse sözleşmeden doğan hak ve borçlar kime ait olacak? Kendisine ait olacak, bu kadar basit.

O, temsil edilen ad ve hesabına hareket ediyor ve bu çerçevede bunu karşı tarafa da bildirmesi gerektiğini biraz sonra göreceğiz. Bu bağlamda sözleşmeden doğan tüm haklar ve borçlar doğrudan doğruya bir diğer söyleyişle kendiliğinden temsil olunana ait oluyor.

Bakınız kanun koyucu TBK m. 40'ta diyor ki:

"Yetkili bir temsilci tarafından bir başkası adına ve hesabına yapılan hukuki işlemin sonuçları, doğrudan doğruya temsil olunanı bağlar."

Peki, teknik anlamıyla temsil, işte bu temsildir. Yani biz size temsilden bahsettiğimizde biz aslında zihnimizde neden bahsediyoruz? Doğrudan doğruya temsilden bahsediyoruz ve Borçlar Kanunu da zaten doğrudan doğruya temsili düzenliyor. Dolaylı temsili açıkça düzenlemiyor. Sadece bir hükmünde buna işaret ediyor diyebiliriz az sonra söyleyeceğim.

Dolaylı Temsil

Fakat uygulama ve teori bu meselelerin üzerine kafa yordukça ihtiyaçlar da bunu gerektirdikçe ortaya bir de dolaylı temsil kavramı çıkıyor. Dolaylı temsil kavramında da şununla karşı karşıyayız.

TO ----- T ----- Ü

Dolaylı Temsil Olunan

Dolaylı Temsilci

Üçüncü Kişi

Yine bir temsil olunanımız var. Yine bir temsilcimiz var. Yine bir üçüncü şahsımız var. Temsilci ne yapıyor? Dikkat. Kendi adına hareket etse zaten sözleşmeden doğan haklar ve

borçlar ona ait olacak. Kendi adına ve fakat başkası hesabına yani temsil olunan hesabına hareket ediyor. Bu dolaylı temsildir.

Şimdi bu çerçevede Ü, T'nin ne yaptığını bilmiyor? T'nin temsilci olarak hareket ettiğini bilmiyor. Zaten temsil olunan ona örneğin hangi tembihte bulunmuş? *“Biliyorsun ben varlıklı ve kamuya mal olmuş birisiyim. Git satım sözleşmesini yapmalı al gel; ama benim temsilcim olduğundan söz etme. Çünkü sözleşmeyi benim ad ve hesabıma yaparsan karşı taraf bunu bilirse istenecek satış bedeli çok yüksek olur. Hâlbuki sen bu satım sözleşmesini kendi adına ve fakat benim hesabıma yaparsan senden istenecek satış bedeli normal olur!”*

Dolaylı temsilde temsilci ne yapar? Kendi adına ve fakat başkası hesabına yani temsil olunan hesabına hareket eder. O zaman bu sözleşmeden doğan haklar ve borçlar kime ait olur? Önce temsilciye ait olur. Sonra temsilci bu sözleşmeden doğan haklarını ve alacaklarını temsil olunana devreder. Aynı şekilde bu sözleşmeden doğan borçlar da kimin tarafından üstlenilir ya da ödenir? Temsil olunan tarafından üstlenilir ya da ödenir.

Beraberce bakalım Borçlar Kanunumuzun 40. maddesine. Acaba bizim bütün bu söylediklerimizi söylüyor mu? 1. fıkra:

“Yetkili bir temsilci tarafından bir başkası adına ve hesabına yapılan hukuki işlemin sonuçları, doğrudan doğruya temsil olunanı bağlar.”

Bu doğrudan doğruya temsile ilişkin hükümdür.

TBK m. 40 / f. 2, cümle 1:

“Temsilci, hukuki işlemi yaparken bu sıfatını bildirmezse, hukuki işlemin sonuçları kendisine ait olur.”

Yani temsilci *“Ben temsil olunanın temsilcisi olarak hareket ediyorum.”* demezse bu sıfatını bildirmezse o zaman bu sözleşmeden doğan haklar ve borçlar kime ait olur? Temsilciye ait olur. Bu sıfatını bildirmezse hukuki işlemin sonuçları kendisine ait olur.

TBK m. 40 / f. 2, cümle 2:

“Ancak, karşı taraf bir temsil ilişkisinin varlığını durumdan çıkarıyor veya çıkarması gerekiyor ya da hukuki işlemi temsilci veya temsil olunanın biri ile yapması farksız ise, hukuki işlemin sonuçları doğrudan doğruya temsil olunana ait olur.”

Dikkat. Bu hükme biraz sonra değineceğim. Şimdi son fıkraya değinmek istiyorum. Böylece dolaylı temsilin hiç değilse işaretinin verildiğini göreceksiniz.

TBK m. 40 / f. 3:

“Diğer durumlarda alacağın devri veya borcun üstlenilmesine ilişkin hükümler uygulanır.”

Bu örnekte temsilci, temsilci olduğunu bildirmedi. Kendi adına ve fakat dolaylı temsil olunanın hesabına hareket etti. Haklar önce dolaylı temsilciye ait oldu. Borçlar önce dolaylı

temsilcinin borçları oldu ama dolaylı temsilci örneğın alacağın temliki hükümleri çerçevesinde alacağın dolaylı temsil olunana devretti. Örneğın borcun üstlenilmesi hükümleri çerçevesinde dolaylı temsil olunan dolaylı temsilcinin borcunu üstlendi veya dolaylı temsil olunan dolaylı temsilcinin borcunu doğrudan doğruya ödedi. Şimdi Borçlar Kanunu diyor ki; özellikle diğerk durumlarda alacağın devri veya borcun üstlenmesine ilişkin hükümler uygulanır derken işte bu dolaylı temsile işaret ediyor.

Temsilci Olduğunu Bildirme ve İstisnaları

Peki, 2. fıkradaki 2. cümledeki açıklamalar ne işe yarıyor hocam? Burada şununla karşı karşıyayız. Hayatın içerisinde, ticaret hayatının içerisinde alışveriş hayatının içerisinde bir akışkanlık var, bir sürat var. Ve her gün her saniye birçok hukuki işlem yapılıyor. Bütün bu hukuki işlemler yapılırken her gün her saniye herkes birbirine bazı şeyleri açıklıyor falan değil. Bir mağazadan içeri girersiniz. Bir mağazadaki tezgâhtar size bir kitap satar. Kitabı satın alır, evinize gidersiniz. Bu sözleşmeden doğan haklar ve borçlar kime ait? O tezgâhtar orada çalışmakta değil mi? Orada bir temsil vazifesi var ama size “*Ey müşteri, dikkat et, ben bu mağazanın sahibi falancanın temsilcisiyim.*” demedi, değil mi? Gerçekten de bakıldığında siz durumdan onun temsilci olduğunı çıkardınız veya çıkarmanız gerekiyor. Siz biliyorsunuz ki bu kitap bu tezgâhtara ait değil. Bu kitap bu mağazanın sahibine ait ve bu tezgâhtar burada temsilci olarak hareket ediyor. Dolayısıyla siz durumdan bunu çıkarttınız.

İkinci örnek sizin bir şoförünüz var. Zaman zaman gidip arabanıza benzin alıyor. Aslında sizi temsilen hareket ediyor. Sizden aldığı para ile benzinin satış bedelini peşin olarak ödüyor. Ama satıcıya; “*Ey benzinci ben bu aracın sahibinin şoförüüm bu benzini onun adına ve hesabına satın alıyorum, bilgin olsun*” diyor mu? Elbette demiyor. Çünkü benzin satıcısı için işlemin sizinle ya da sizi temsil eden şoförünüzle yapmış olmasının bir önemi var mı? Peşin para ile yapılan alışverişlerde durum bu kadar basit.

İşte. 40. maddenin ikinci fıkrası bize bunu söylüyor.

“Temsilci, hukuki işlemi yaparken bu sıfatını bildirmezse, hukuki işlemin sonuçları kendisine ait olur. Ancak, karşı taraf bir temsil ilişkisinin varlığını durumdan çıkarıyor veya çıkarması gerekiyor ya da hukuki işlemi temsilci veya temsil olunandan biri ile yapması farksız ise, hukuki işlemin sonuçları doğrudan doğruya temsil olunana ait olur.”

Eğer böyle değilse yani Ü için işlemi yaptığı kişinin önemi varsa örneğın bir mal taksitle satılıyorsa ne yapacağız? Ya da Ü’nün, bu kişinin temsilci olduğunı anlaması mümkün değilse ne yapacağız? Örneğe geri gelelim: Temsil olunan ne yaptı? Tembih etti. “*Sakin dedi benim varlıklı ve kamuya mal olmuş falanca iş adamı olduğunı söyleme. 5 liralık malı 25’e satarlar dedi. Sen kendi adına ama benim hesabıma hareket edeceksin.*” dedi. O zaman bir dolaylı temsille karşı karşıyayız diyoruz. Peki.

Yetkisiz Temsil

Bu durum, temsilci olarak hareket eden kişinin;

- Temsil yetkisine hiç sahip olmamasından kaynaklanabilir, yani kendisine hiçbir zaman temsil yetkisi verilmemiştir.
- Yetkisinin sınırını aşmasından kaynaklanabilir, (yetkisi 5.000 liraya kadar örneğin taksitle satım sözleşmesi yapmaktır; ama yetkisini aşarak 50.000 liralık taksitle satım sözleşmesi yapmıştır),
- Yetkisinin daha sonra geri alınmış olmasından kaynaklanabilir.
- Ya da yetkisinin kendiliğinden sona ermiş olmasından kaynaklanabilir.

Hepsi ihtimal dâhilindedir.

STO-----YT ----- Ü		
Sözde temsil olunan	Sözde temsilci	Üçüncü Kişi
(veya sözde temsil edilen)	(Yetkisiz temsilci)	
Sözde = güya =sözüm ona.		

Burada bir sözde temsil olunan var. Yani sözüm ona temsil olunan değil mi, güya temsil olunan var. Bir sözde temsilci var. Yani sözüm ona temsilci anlamında, güya temsilci anlamında. Yani yetkisiz temsilci var. Kendisine hiçbir şekilde temsil yetkisi verilmeyen veya temsil yetkisi sona eren ya da temsil yetkisini aşan şahıs var. Buna biz YT diyelim, yetkisiz temsilci anlamında. Burada da üçüncü şahıs Ü var.

Şimdi yetkisiz temsilde acaba durum nedir diye baktığımızda? Borçlar Kanunu bize derhal yanıtı veriyor.

Sözde Temsil Olunanın Onaması

TBK m. 46:

“Bir kimse yetkisi olmadığı hâlde temsilci olarak bir hukuki işlem yaparsa, bu işlem ancak onadığı takdirde temsil olunanı bağlar.

Yetkisiz temsilcinin kendisiyle işlem yaptığı diğer taraf, temsil olunandan, uygun bir süre içinde bu hukuki işlemi onayıp onamayacağını bildirmesini isteyebilir. Bu süre içinde işlemin onanmaması durumunda, diğer taraf bu işlemle bağlı olmaktan kurtulur.”

Şimdi burada yetkisiz temsilcinin bir hukuk işlemi var. Burada STO yani sözde temsil olunan, bu işlemle bağlı değil ama karşı taraf söz konusu sözleşmeyle bağlı. Yani bir askıda hükümsüzlük hali söz konusudur. Fakat, bu durum da böyle sonsuza kadar süremez değil mi? Gerçekten de ne yapabiliyor?

- Sözde temsil olunan akde icazet verebiliyor, akit baştan itibaren geçerli hale geliyor.

b. Ya da sözde temsil olunan “*Hukuki işleme icazet vermiyorum.*” diyor. Sözleşme baştan itibaren kesin hükümsüz hale geliyor.

c. Veya üçüncü kişi Ü, sözleşmenin karşı tarafına yani sözde temsil olunan STO’ya bir süre veriyor. Makul (uygun) bir süre veriyor. Diyor ki “*Bu süre içerisinde akde icazet verip vermeyeceğini bana bildir.*” diyor.

Çünkü Ü bu akitle bağlı ama karşı taraf bağlı değil. Ü de sonsuza kadar böyle askıda hükümsüzlük yaptırımına maruz kalmamak için sözde temsil olunana bir süre vererek akde onay verip vermeyeceğini bana bildir diyor.

Kanun koyucu diyor ki, yetkisiz temsilcinin kendisiyle işlem yaptığı diğer taraf, temsil olunandan uygun bir süre içinde bu hukuki işlemi onayıp onamayacağını bildirmesini isteyebilir. Bu süre içinde işlemin onanmaması durumunda diğer taraf bu işlemle bağlı olmaktan kurtulur. Yani akit yine ne hale geliyor? Baştan itibaren kesin hükümsüz hale geliyor.

Onarsa sorun yok. Baştan itibaren geçerli hale geliyor diyebiliriz. Onama nasıl olabilir? Açıkça onaylıyorum diyebilir veya örtülü bir şekilde onay verebilir. Yetkisiz temsilin varlığını bilmesine rağmen kendi edimini ifa edebilir veya karşı tarafın ediminin ifasını yetkisiz temsilin varlığını bilmesine rağmen kabul edebilir. Örtülü şekilde buna onay verebilir.

Sözde Temsil Olunanın Onamaması

Üçüncü Kişi Yetkisiz Temsilciden Menfi Zararının Giderilmesini Talep Edebilir

Peki, onamama halinde durum ne? Onamama halindeki durumu aslında konuştuk. Onamama halinde akit baştan itibaren kesin hükümsüzdür. Ama tahmin edileceği üzere burada Ü bu akde güvendiği için birtakım masraflar yapmış olabilir mi? Bu akdin geçerli şekilde kurulduğu inancıyla birtakım harcamalar yapmış olabilir mi ve bütün bu harcamalar boşa gitmiş olabilir mi? Olabilir değil mi?

Bu akde güvendiği için başka bir akdi, başka bir sözleşmeyi yapma fırsatını, kendisi için daha elverişli olan bir sözleşmeyi yapma fırsatını kaçırmış olabilir mi? Kaçırmış olabilir. Şöyle ki: Bir malı 500 liraya almış. 300 liralık bir teklif yapılmış. Zaten sözleşme ile bağlıyım ve 500 liraya alıyorum diye düşünüyor ve bu teklifi reddediyor.

Ama sonra bir bakıyor ki işlem yaptığı kişi yetkisiz bir temsilciymiş ve akit kesin hükümsüz hale gelmiş. Malı 500 liraya satın almak durumunda idi. Kendisine 300 liralık bir teklif yapıldı. Reddetti. Sonra gitti. 700 liraya satın almak zorunda kaldı.

Ne oldu? Kendisine yapılan teklifi reddedince, 300 liralık teklifi reddedince, yarın öbür gün de 700 liraya satın almak zorunda kalınca 700-300 ne kadar zarara uğradı? 400 liralık menfi zarara uğradı. Geçen haftaki hata hali bakımından verdiğim örnekleri hatırlayın.

Yani Ü sözleşmenin geçersiz olması sebebiyle uğradığı zararın giderilmesini yetkisiz temsilciden talep edebiliyor. Zira TBK m. 47/f. 1’e göre:

“Temsil olunanın açık veya örtülü olarak hukuki işlemi onamaması hâlinde, bu işlemin geçersiz olmasından doğan zararın giderilmesi, yetkisiz temsilciden istenebilir. ...”

Yetkisiz Temsilcinin Sorumluluktan Kurtulması Olasılığı

Şimdi yetkisiz temsilci neyi ileri sürebilir? Diyebilir ki “*Sen benim yetkisiz temsilci olduğumu biliyordun veya bilmen gerekiyordu.*”

Örneğin “*Sen benim yetkisiz temsilci olduğumu biliyordun. Yarın öbür gün sözde temsil olunanın buna icazet vereceğini umarak hareket ettin ama sen de ne yaptın? Gerçekten de umduğunu bulamadın. Yetkisiz temsilci olduğumu biliyordun temsil olunanın da icazet vereceğini düşünüyordun fakat icazet vermedi.*” diyebilir.

O zaman siz yetkisiz temsilciden Ü’nün tazminat talep etmesine müsaade edecek misiniz? Etmeyeceksiniz zaten Borçlar Kanunu da müsaade etmiyor.

TBK m. 47 / f. 1, c. 1’i tekrar okuyalım; ardından da c. 2’nin ne dediğine bakalım:

“Temsil olunanın açık veya örtülü olarak hukuki işlemi onamaması hâlinde, bu işlemin geçersiz olmasından doğan zararın giderilmesi, yetkisiz temsilciden istenebilir. Ancak, yetkisiz temsilci, işlemin yapıldığı sırada karşı tarafın, kendisinin yetkisiz olduğunu bildiğini veya bilmesi gerektiğini ispat ederse, kendisinden zararın giderilmesi istenemez.”

Hüküm diyor ki evet diyor sözleşmenin geçersiz olmasından kaynaklanan zararının giderilmesini üçüncü şahıs, yetkisiz temsilciden talep edebilir. Ama yetkisiz temsilci işlemin yapıldığı sırada kendisinin yetkisiz olduğunu karşı tarafın bildiğini veya bilmesi gerektiğini ispat ederse ondan zararın giderilmesi istenemez diyor.

Yetkisiz Temsilcinin Diğer Zararlardan Sorumluluğu

Peki, şimdi geliyoruz TBK m. 47 ikinci fıkraya. İkinci fıkra birinci fıkraya da bazı noktalardan destek oluyor. Diyor ki;

“Hakkaniyet gerektiriyorsa, kusurlu yetkisiz temsilciden diğer zararların giderilmesi de istenebilir.”

Demek ki Ü’nün yetkisiz temsilciden menfi zararının giderilmesini talep edebilmesi için yetkisiz temsilcinin kusurlu olması şart değil.

Ama yetkisiz temsilci kusurluysa yani kendisinin yetkisiz olduğunu biliyorsa (kastı varsa) veya bilmesi gerekiyorsa (gerçek durumu öğrenmek için TMK m. 2 çerçevesinde göstermesi gereken özeni göstermemişse = ihmali varsa) ve hakkaniyet de gerektiriyorsa diğer zararların giderilmesi de istenebilir. Yani yetkisiz temsilci kusurlu ise ve hakkaniyet de gerektiriyorsa o zaman müspet zararın giderilmesini de bu üçüncü şahıs ne yapabilecek? Yetkisiz temsilciden talep edebilecek.

İyiniyetin Korunması

Hocam hiç iyi niyetten bahsetmiyorsun. Bu iyi niyet acaba hiç koruma görmüyor mu? Acaba temsilci temsil yetkisinin örneğin sona erdiğini bilmiyorsa, kendisini hâlâ temsilci zannediyorsa, kendisinden aslında bu temsil yetkisi geri alınmasına rağmen bundan haberdar değilse. İyiniyetli ise. Üçüncü şahıs da durumdan haberdar değilse, o da iyi niyetli ise acaba bütün bu iyi niyet halleri bir koruma görecek mi ve temsil olunan acaba bu sözleşmeyle bağlı olmak zorunda kalacak mı? Buna da bir zaman ayırmamız gerekiyor.

Böylelikle 46 ve 47'yi geride bıraktım. 47'nin bir tane hükmü var. Ona sebepsiz zenginleşmeyi anlatan arkadaşımız değindi.

Şimdi bir temsil olunan var. Bir temsilci var. Bir de üçüncü şahıs var. Örneği şöyle kuruyoruz. Temsil yetkisi sona ermiş, örneğin geri alma nedeniyle sona ermiş. Örneğin temsil olunanın fiil ehliyetini yitirmesi veya ölümü ya da gaipliğine karar verilmesi sebebiyle sona ermiş. Çeşitli sebepler olabilir. Şimdi temsilci eğer iyi niyetliyse, temsil yetkisinin geri alındığını veya sona erdiğini bilmiyorsa, üçüncü şahıs da iyi niyetliyse temsil yetkisinin sona erdiğini bilmiyor ve bilmesi gerekmiyorsa uygulanacak hüküm? TBK m. 45.

Bu madde *temsil yetkisi ne şekilde sona ererse ersin* uygulama alanı bulabilecek bir madde. Temsil yetkisi ister kendiliğinden sonra ersin ister iradi olarak sona ersin her durumda uygulama alanı bulacak bir madde.

Baktığınız zaman diyor ki kanun koyucu, 45. madde, Kenar başlığı “*d. Yetkinin sona erdiğinin ileri sürülememesi*” Şöyle söylüyor kanun koyucu:

“Temsilci, yetkisinin sona ermiş olduğunu bilmediği sürece, temsil olunan veya halefleri, temsilcinin yapmış olduğu hukuki işlemlerin sonuçlarıyla bağlıdırlar. ...”

Dikkat ifade “... *bilmediği sürece* ...” şeklinde. Yazarlar buna neyi de ekliyorlar? Bilmesinin gerekmemesini de ekliyorlar. Yani temsilci iyi niyetli olduğu sürece temsil yetkisinin sona erdiğini bilmiyorsa ve bilmesi gerekmiyorsa diyorlar.

Temsilci yetkisinin sona ermiş olduğunu bilmediği sürece temsil olunan veya halefleri, örneğin ölmüş olabilir onun halefleri yani onun mirasçıları, yetkisiz temsilcinin yapmış olduğu hukuki işlemlerin sonuçlarıyla bağlıdırlar.

Hocam sadece ve sadece temsilcinin iyi niyetinden söz ettin. İkinci fıkrayı okudum ki daha. İkinci fıkra da bize neyi söylüyor? Çifte iyi niyet şarttır diyor. Çifte iyiniyet şarttır.

“Bu kural, üçüncü kişilerin yetkinin sona ermiş olduğunu bildikleri durumlarda uygulanmaz.”

Maddede sadece bilme olgusuna yer verilmiş ama yazarlar bu noktada üçüncü kişinin bilmesi gerekmemesi olgusunu da ekliyorlar.

Yani temsilci iyi niyetli olmalı. Yetkisinin sona erdiğini bilmemeli ve bilmesi gerekmemeli. Üçüncü şahıs da iyi niyetli olmalı. Yetkinin sona erdiğini bilmemeli ve bilmesi

gerekmemeli. Bilmesi gerekmemeli ne demek? Medeni Kanun madde 2 çerçevesinde gösterilmesi gereken tüm özeni göstermelerine rağmen gerçek durumu öğrenememiş olmalılar.

Bu durumda o zaman sözleşme ile kim bağlı? “Aslında bu temsil ilişkisi çoktan sona erdi.” diye düşünen temsil olunan veya halefleri bağlı.

Peki hocam diğer hallerde yani çifte iyiniyet yoksa içlerinden biri iyiniyetli değilse ne yapacağız? O hükümlere ilerleyen dakikalarda değineceğim. Temsilciye bir belge verilmişse veya kişinin temsilci olduğu üçüncü kişilere bildirilmişse meseleleri de var. Yani 42 / f. 3 (iradi sona erme haline ilişkindir) ve 44 / f. 2 (kendiliğinden sona erme haline ilişkindir).

Temsil Yetkisinin Verilmesi Tek Taraflı Bir Hukuki İşlemdir

Önce şunu hatırlatalım. Borçlar Kanunu, “Hukuki işlemlerden doğan temsil yetkisi” kenar başlığı altında, 42. maddede şöyle söylüyor:

“Temsil olunan, hukuki bir işlemde doğan temsil yetkisini her zaman sınırlandırabilir veya geri alabilir. Ancak, taraflar arasındaki hizmet, vekâlet veya ortaklık sözleşmeleri gibi hukuki ilişkilerden doğabilecek haklar saklıdır.

Temsil olunan, bu hakkından önceden feragat edemez. ...”

Biz sizinle aslında bu hükmü (2. fıkrayı) daha önce konuştuk. Emredici hukuk kurallarına aykırılık halinde sözleşme ne yapar dedik, gerçekten de kesin hükümsüzlük yaptırımına maruz kalır dedik.

Temsil olunan temsil yetkisini tek taraflı irade açıklamasıyla veriyor. Temsilciye vardığı andan itibaren hüküm ifade ediyor. Temsilci bir borç altına girmiyor. O sadece ve sadece yetkilendirilen bir kişi.

Şimdi temsil olunan bunu her zaman geri alabiliyor mu? Her zaman geri alabiliyor. Hatta “Ben bunu geri almayacağım.” dese dahi bu hakkından feragat etmiş olsa dahi kanun koyucu ne diyor? Sen bundan baştan peşinen feragat edemezsin diyor. Temsil olunan bu hakkından önceden feragat edemez diyor.

Temsil Yetkisinin Kendiliğinden Sona Ermesi

Biraz önce okuduğum 42. maddenin 1. fıkrasının ikinci cümlesine tekrar geleceğim. Şu anda tekrar 42. maddenin kenar başlığını hatırlatarak ilerleyeyim.

2. Hukuki işlemde doğan yetki.

a. Yetkinin sınırlandırılması ve geri alınması.

Madde 42. ...

...

b. Ölüm, ehliyetsizlik ve diğer durumlar.

Madde 43 ...

Yani 42, yetkinin geri alınmasını düzenliyor. 43 neyi düzenliyor? Kendiliğinden sona ermeyi düzenliyor. Kendiliğinden sona ermeye ilişkin hükmü kenar başlığı ile okuyalım:

“b. Ölüm, ehliyetsizlik ve diğer durumlar

Madde 43

Hukuki işlemde doğan temsil yetkisi, aksi taraflarca kararlaştırılmadıkça veya işin özelliğinden anlaşılmadıkça, temsil olunanın veya temsilcinin ölümü, gaipliğine karar verilmesi, fiil ehliyetini kaybetmesi veya iflas etmesi durumlarında sona erer.

Bu hüküm, bir tüzel kişiliğin sona ermesi durumunda da uygulanır.

Tarafların karşılıklı kişisel hakları saklıdır.”

“Hukuki işlemde doğan temsil yetkisi, aksi taraflarca kararlaştırılmadıkça, ...” ben öğrenci olsam altını çizirim, aksi taraflarca kararlaştırılmış olmadıkça isabetli bir ifade değil. Zira temsil yetkisinin verilmesi tek taraflı hukuki işlem, taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça ifadesi doğru değil. Aksi taraflarca kararlaştırılmadıkça ifadesi doğru değil.

Hukuki işlemde doğan temsil yetkisi aksi belirtilmedikçe diyelim veya aksi işin özelliğinden anlaşılmadıkça temsil olunanın veya temsilcinin ölümüyle kendiliğinden sona eriyor. Temsil olunanın veya temsilcinin gaipliğine karar verilmesiyle, fiil ehliyetini kaybetmesi veya iflas etmesi halinde kendiliğinden sona eriyor.

Şu fiil ehliyeti meselesine de birkaç dakika ayırmak lazım. Temsil olunan örneğin, ayırt etme gücünü yitirdi. Temsil yetkisi sona erecek. Temsilci ayırt etme gücünü yitirdi, temsil yetkisi sona erecek.

Sınırlı Ehliyetsizler Temsilci Olabilir

Ama şunu hatırlayın lütfen temsilci tam ehliyetli olmak zorunda mı? Temsilci kimin adına ve hesabına hareket ediyor? Doğrudan doğruya temsilde kimin adına ve hesabına hareket ediyor? - *Zaten biz temsil dediğimiz zaman teknik anlamıyla temsil = doğrudan doğruya temsili kast ediyoruz. Tekrar söylemeye gerek yok. Temsil = doğrudan doğruya temsil.* - Kimin adına ve hesabına hareket ediyor? Temsil olunanın ad ve hesabına hareket ediyor.

Yani biz ayırt etme gücüne sahip bir küçüğe temsil yetkisi verebilir miyiz? Hatırlayın lütfen, geçen seneki derslerde konuştuk. Verebiliriz. Ayırt etme gücüne sahip bir kısıtlıya temsil yetkisi verebilir miyiz? Verebiliriz. Geçen seneki derslerde konuştuk, değil mi?

Tüzel Kişiliğin Sona Ermesi Temsil Yetkisini Sona Erdirir

TBK m. 43'teyiz. Arkasından gelen 2. fıkrayı da söyleyelim:

“Bu hüküm, bir tüzel kişiliğin sona ermesi durumunda da uygulanır.”

Bir tüzel kişinin organları ne yapmış olabilirler? Bir kişiye temsil yetkisi vermiş olabilirler. O çerçevede yani tüzel kişiye bir temsilci atanmış olabilir. Ama tüzel kişi sona erince o kişinin temsil yetkisi de sona erer.

Başka bir soru: Tüzel kişi temsilci olabilir mi? Olabilir. Örneğin bir malvarlığının yönetilmesi için bir şahsı (gerçek kişiyi) temsilci olarak atayabilir miyim? Evet. Bir tüzel kişiyi atayabilir miyim? Atayabilirim. Dolayısıyla bu çerçevede bakıldığında tüzel kişiliği sona ererse temsilcinin temsil ilişkisi sona erer.

Temsil Yetkisinin Temel İlişkiden Bağımsızlığı

Kanun koyucu özellikle biraz önce okuduğum madde 42 fıkra 1 de, ikinci cümlede bize şöyle söyledi:

“Temsil olunan, hukuki bir işlemde doğan temsil yetkisini her zaman sınırlayabilir veya geri alabilir. Ancak, taraflar arasındaki hizmet, vekâlet veya ortaklık sözleşmeleri gibi hukuki ilişkilerden doğabilecek haklar saklıdır.”

Şimdi diyor ki kanun koyucu, bir kişi temsilcidir. Kendisine temsil yetkisi verilmiştir. Tamam. Bu tek taraflı bir hukuki işlemdir. Tamam. Ama temsilci ile temsil olunanın arasında örneğin bir hizmet sözleşmesi olabilir. Temsil olunan işverendir, temsilci işçidir. Örneğin bir ortaklık sözleşmesi olabilir. Örneğin bir vekâlet sözleşmesi olabilir. Temsil yetkisinin geri alınması, temsil yetkisini sona ermesi bu ilişkileri kendiliğinden sona erdirmez diyor.

Bakın, ancak, taraflar arasındaki hizmet, vekâlet veya ortaklık sözleşmeleri gibi hukuki işlemlerden doğabilecek haklar saklıdır diyor kanun koyucu.

Şimdi birkaç cümleyi de vekâlete ayıralım. Yani burada temsilciden yetkisini geri alır ama işçi, işçi sıfatını muhafaza eder. Ortağın temsil yetkisini geri alır ama ortağın ortak sıfatı devam eder. Vekâlet ilişkisi içerisinde bulunduğu vekilinden temsil yetkisini geri alır ama vekâlet sözleşmesi devam eder.

Temsil ve Vekâletin Karşılaştırılması

Dikkat. Temsil kavramıyla vekâlet kavramı birbirine çok karıştırılmaya elverişlidir. Uygulama zaten temsil yetkisini içeren belgeye vekâletname der. Temsil yetkisi verilmesine vekâlet vermek, vekalet veya vekaletname çıkartmak der. Bunlar birbirine karışan kavramlardır.

Ama aslında bizler biliyoruz ki vekâlet sözleşmesi adı üzerinde bir sözleşmedir. Vekâlet sözleşmesi, bir iş görme borcu doğuran sözleşmedir vekil bakımından. Müvekkil bakımından da özellikle ücretli bir vekâlet söz konusu ise bir ücret ödeme borcu meydana getirir.

Hâlbuki temsil yetkisinin verilmesi bir sözleşme ilişkisi değildir. Temsil yetkisinin verilmesi tek taraflı bir hukuki işlemle gerçekleşir. Temsil olunanın yaptığı hukuki işlemle gerçekleşir. Ama biraz önce söylediğim gibi vekâlet sözleşmesi tarafların karşılıklı birbirine uygun irade açıklamasıyla kurulur.

Ayırt etme gücüne sahip bir küçük vekil olabilir mi? İş görme borcu altına girebilir mi veya girebilirse ancak ve ancak ne şekilde girebilir? Kanuni temsilcisinin, anne ve babasının izni veya icazetiyle girebilir. Bir kısıtlı şahıs, ayırt etme gücüne sahip bir kısıtlı şahıs, sınırlı ehliyetsiz bir kısıtlı şahıs acaba vekâlet sözleşmesi yapabilir mi, örneğin vekil sıfatına sahip olabilir mi? Ancak ve ancak vasisi izin veya icazet verirse olabilir, değil mi?

Ama siz ayırt etme gücüne sahip sınırlı ehliyetsiz kısıtlı bir şahsa temsil yetkisi verebilir misiniz? Verebilirsiniz. Siz ayırt etme gücüne sahip küçüğe temsil yetkisi verebilir misiniz? Verebilirsiniz. Çünkü bu, temsil olunanın tek başına yapacağı bir hukuki işlem. Değil mi? Hâlbuki vekâlet sözleşmesi adı üzerinde sözleşme

Vekâlet sözleşmesi iki şekilde karşımıza çıkabilir. Maddi fiillere ilişkin vekâlet sözleşmesi.

Örneğin, bir öğretmen ile öğrencisi arasındaki, bir İngilizce öğretmeniyle İngilizce öğrenmek isteyen şahıs arasındaki sözleşme bir vekâlet sözleşmesidir. Bir iş görme borcu doğuran sözleşmedir. Öğretmen öğrencisine İngilizce öğretmeyi taahhüt eder.

Örneğin bir hekimle bir hasta arasındaki sözleşme bir vekâlet sözleşmesidir. Vekil, hekim, hastayı tedavi etmeyi üstlenir Aralarındaki sözleşme vekâlet sözleşmesi. Dikkat edilecek olursa bu sözleşmeler çerçevesinde vekil herhangi bir hukuki işlem yapacak değildir. Dolayısıyla ona temsil yetkisi verilmesi anlamlı mıdır? İngilizce öğretmeninize temsil yetkisi verir misiniz? Sizi temsil etmesini ister misiniz? Hekiminizin size temsil etmesini ister misiniz? Ona bir temsil yetkisi verir misiniz? Vermezsiniz.

Ama “*Git bana şu nitelikte bir kitap satın al ey temsilcim.*” dediğimde, o da, “*Tamam ben de sana bu kitabı şu fiyattan satın almak için gereğini yapacağım.*” dediğinde aramızda ne kurulur? Bir vekâlet sözleşmesi kurulur.

Peki, şimdi benim ad ve hesabıma o kitabı satın alabilmesi için ve o kitabın mülkiyetinin bana ait olmasını talep edebilmem için ve o kitabın bedelinin benden talep edilebilmesi için yani o satım sözleşmesinin beni bağlayabilmesi için vekilin elinde ne olması lazım? Temsil yetkisi olması lazım. İşte kanun koyucu zaten hiç merak etmeyin kendiliğinden bu yetkinin var olduğunu söylüyor.

Hekim ile aranızda vekâlet sözleşmesi var. İngilizce öğretmeninizle aranızda vekâlet sözleşmesi var. Ama onların sizi temsil etme yetkisi yok.

Ama siz şu kitabı bana şu fiyattan satın al dediğinizde diğer taraf da peki o kitabı benim için şu fiyattan satın alacağım dediğinde aranızdaki ilişki vekâlet sözleşmesi. Siz o satım sözleşmesinin tarafı olacak mısınız? Olacaksınız ve o kitabın mülkiyetinin nakline dair alacak hakkı size ait olacak mı? Olacak. O satım bedelini sizin ödemeniz gerekecek mi? Gerekecek.

Bütün bunlar hangi sayede olacak? Baktığımız zaman, Borçlar Kanunu m. 504'teyiz. Kenar başlık “*C. Hükümleri, I. Vekâletin kapsamı.*” Hüküm şöyle:

“*Vekâletin kapsamı, sözleşmede açıkça gösterilmemişse, görülecek işin niteliğine göre belirlenir.*”

Vekâlet, özellikle vekilin üstlendiği işin görülmesi için gerekli hukuki işlemlerin yapılması yetkisini de kapsar. ...”

Vekâlet özellikle vekilin üstlendiği işin görülmesi için gerekli hukuki işlemlerin yapılması yetkisini de kapsar. Benim için şu kitabı git satın al dediğimde o da bunu kabul ettiğinde benim ona zaten neyi vermiş olduğumun farkındasınız? Beni temsil etme yetkisini vermiş olduğumun farkındasınız.

Temsil Yetkisinin Sona Ermesi ve İyiniyetin Korunması

a-) Temsil Yetkisinin İradi Olarak Sona Ermesi

Çifte iyi niyet varsa yine TBK m. 45 uygulanır. Zira TBK m. 45, temsil yetkisi ne şekilde sona ererse ersin uygulanır. Akit temsil olunanı bağlar.

- Temsilci iyi niyetli ise ve fakat üçüncü kişi iyi niyetli değilse yetkisiz temsil hükümleri uygulanır. İşlem temsil olunanı bağlamaz.

- Temsilci iyi niyetli değilse ve fakat üçüncü kişi iyi niyetli ise yine kural olarak yetkisiz temsil hükümleri uygulanır. İşlem temsil olunanı bağlamaz.

Ama işin içinde bir de yetki belgesi verilmesi varsa ve bu belge geri alınmamışsa ya da temsil yetkisi üçüncü kişilere bildirilmiş ve fakat bir geri alma bildirim yoksa TBK m. 42/f. 3 uygulanır: Akit bu kez temsil olunanı bağlar. Hükmün kenar başlığı hatırlayın lütfen “a. Yetkinin sınırlanması ve geri alınması”:

“Temsil olunan verdiği yetkiyi üçüncü kişilere açıkça veya dolaylı biçimde bildirmişse, bu yetkiyi tamamen veya kısmen geri aldığını onlara bildirmediği takdirde, yetkinin geri alındığını iyiniyetli üçüncü kişilere karşı ileri süremez.”

b-) Temsil Yetkisinin Kendiliğinden Sona Ermesi

Çifte iyi niyet varsa yine TBK m. 45 uygulanır. Zira TBK m. 45, temsil yetkisi ne şekilde sona ererse ersin uygulanır. Akit temsil olunanı bağlar.

- Temsilci iyi niyetli ise ve fakat üçüncü kişi iyi niyetli değilse yani onun temsil yetkisinin sona erdiğini biliyor veya bilmesi gerekiyorsa o zaman yetkisiz temsil hükümleri uygulanır. İşlem temsil olunanı bağlamaz.

- Temsilci iyi niyetli değilse yani temsil yetkisinin sona erdiğini biliyor veya bilmesi gerekiyorsa ve fakat üçüncü kişi iyi niyetli ise yine yetkisiz temsil hükümleri uygulanır. İşlem temsil olunanı bağlamaz ve yetkisiz temsilci iyi niyetli Ü'nün uğradığı zararı gidermekle yükümlü olur.

Bir de işin içinde bir yetki belgesi varsa TBK m. 44/f. 2'nin temsil yetkisinin kendiliğinden sona ermesi hallerine ilişkin hükmü uygulanır:

“d. Yetki belgesinin geri verilmesi

Temsilciye yetki belgesi verilmişse, yetkinin sona ermesi durumunda temsilci, bu belgeyi temsil olunana geri vermekle veya hâkimin belirleyeceği yere bırakmakla yükümlüdür.

Temsil olunan veya halefleri, temsilcinin belgeyi geri vermesi için gerekeni yapmazlarsa, bundan dolayı iyiniyetli üçüncü kişilerin zararını gidermekle yükümlüdürler.”

Örneğin temsil olunan vefat etti. Temsil yetkisi kendiliğinden sona erdi. Ölen kişinin mirasçıları temsil yetkisini içeren belgeyi geri almak için gerekeni yapmamışlarsa onlar da iyiniyetli üçüncü kişilerin uğradıkları menfi zararı gidermekle yükümlü olurlar.

Bu hüküm ikincil bir hüküm, değil mi? Eğer durum zaten 41/f. 2 ve 42/f. 3 ün kapsamına giriyorsa işlem temsil olunanı bağlar ve bu hüküm uygulanmaz.

TBK m. 44 / f. 2'nin TBK m. 45 yani çifte iyi niyet ihtimalinde de uygulanmayacağı açıktır. Yukarıda zaten söyledik.

Temsilcinin Kendi Kendisiyle İşlem Yapması

Satıcı TO arabasını 300.000 liraya satması için T'ye temsil yetkisi verir. Bizzat T arabayı satın almak ister. Satım sözleşmesinde TO adına ve hesabına işlem yaparken alıcı tarafta da bizzat kendi adına işlem yapılabilir mi?

Eğer temsil yetkisi verilirken temsilciye bu konuda açıkça yetki verilmişse ya da işlemin diğer tarafında temsilcinin bulunması TO'ya herhangi bir zarar vermiyorsa o zaman bu sorunun yanıtı evettir.

Temsilcinin Akdin Karşı Tarafını da Temsil Etmesi

Satıcı TO 1975 model X marka arabasını 300.000 liraya satması için T'ye temsil yetkisi verir. Alıcı A da T'ye 1975 model X marka bir araba bulursa 300.000 liraya kadar satın alması için yetki verir.

Satım sözleşmesinde T bir taraftan satıcı S'yi bir taraftan da alıcı A'yı temsil edebilir mi? Evet yeter ki ya kendisine bu konuda her iki tarafça da açıkça yetki verilmiş olsun ya da işlem S ve A bakımından herhangi bir zarar meydana getirmesin.

www.ilhanhelvacidersleri.com
